

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та адміністрування

БАБ'ЯК ДЕНИС АНДРІЙОВИЧ

УДК 377.35

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОГРАМ І
ПРОЕКТІВ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ, НА ПРИКЛАДІ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ №10

Спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

наукової роботи на здобуття кваліфікації магістра

Тернопіль – 2019

Робота виконана на кафедрі менеджменту та адміністрування факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
Мосій Ольга Бориславівна,
кафедра менеджменту та адміністрування
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя

Рецензент:

кандидат технічних наук, доцент
Стойко Ігор Іванович,
кафедра управління інноваційною діяльністю та
сферою послуг факультету економіки та
менеджменту Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя

Захист відбудеться «26» грудня 2019 р. о 9⁰⁰ год. на засіданні екзаменаційної комісії у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя

Науковий керівник

О.Б. Мосій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зважаючи на глобалізаційні та інтеграційні процеси, проголошення курсу на освітню реформу, а також зростання ролі навчальних закладів у подальшому розвитку сфери освіти, нагальним стає пошук додаткових джерел фінансування задля досягнення соціально значущого ефекту. Саме тому написання грантових проектів та програм для залучення додаткових коштів є надзвичайно важливим та актуальним в контексті обмежених фінансових ресурсів українських шкіл.

Наразі, велику популярність здобувають проекти, що пропонують новаторські підходи до надання якісних освітніх послуг, підтримання інклюзивної освіти, підвищують ефективність впровадження освітньої реформи та розвивають механізми забезпечення зворотного зв'язку між вчителями, учнями і батьками. Грантрайтинг став засобом залучення додаткових коштів задля вирішення нагальних проблем шкільної громади.

Метою магістерської роботи є дослідження особливостей впровадження європейських програм і проектів в освітній сфері України.

Визначена мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- дослідити європейські освітні програми розвитку та їх роль у формуванні українського освітнього простору;
- розглянути освітню сферу Тернопільської області у контексті реалізації проєвропейських реформ;
- провести аналіз особливостей реалізації програм та проектів у сфері шкільної освіти країн Європейського Союзу;
- здійснити загальну характеристику діяльності та аналіз організаційної структури освітнього закладу;
- провести дослідження основних аспектів освітньої діяльності школи;
- проаналізувати бюджетний процес публічної установи;
- сформулювати пропозиції для участі школи в проєкті «Демократична школа»;
- обґрунтувати доцільність впровадження програми учнівської й учительської мобільності FLEX та TEA;
- дослідити перспективи та можливості впровадження навчальної Програми e-Twinning на базі ЗОШ №10.

Об'єкт дослідження – процес управління проєктною діяльністю публічної установи.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади підвищення ефективності освітньої діяльності навчального закладу шляхом участі в європейських програмах та проєктах.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять загальні положення освітньої діяльності публічної установи, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань ефективності навчального процесу, управління проектами, стратегічного менеджменту, формування бюджетів освітніх закладів. У магістерській роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: теорії систем і системного аналізу – для ідентифікації чинників впливу зовнішнього середовища на процес освітньої діяльності публічної установи; методу порівняння – для уточнення понятійно-категоріального апарату, оцінювання та впорядкування підходів щодо структуризації видів проектної діяльності; економіко-статистичного й порівняльного аналізу – для виявлення тенденцій бюджетної діяльності школи; факторного та логічного аналізу – при діагностуванні та структуризації факторів впливу, ідентифікації проблем управління освітніми ресурсами досліджуваного навчального закладу; графічний – для візуалізації результатів дослідження; узагальнення – для обґрунтування ефективності проектної діяльності; абстрактно-логічний – для здійснення теоретичних узагальнень і формування висновків за результатами дослідження.

Джерела дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували матеріали праць українських і зарубіжних науковців, інформація державних органів статистики, законодавчі та нормативні документи з питань регулювання діяльності освітнього закладу, звітно-статистичні дані школи, аналітичні публікації в науковій і спеціалізованій літературі, а також матеріали спостережень та опитувань, що їх організував автор.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дипломної магістерської роботи полягає у дослідженні теоретико-методичних засад, розробленні практичних рекомендацій та обґрунтуванні економічного ефекту заходів, спрямованих на підвищення ефективності проектної діяльності публічної установи.

Практичне значення результатів роботи полягає в розробленні проектних рішень щодо обґрунтування доцільності впровадження програми учнівської й учительської мобільності FLEX та ТЕА, участі освітнього закладу в проекті «Демократична школа», дослідженні перспектив та можливостей впровадження навчальної Програми e-Twinning на базі ЗОШ №10.

Структура й обсяг дипломної магістерської роботи. Дипломна магістерська робота складається зі вступу, семи розділів, висновків, переліку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 152 сторінки комп'ютерного тексту, вона містить 22 таблиці й 22 рисунки, список використаних джерел із 45 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі розкрита актуальність теми магістерської роботи, встановлено мету та завдання, предмет та об'єкт, методи та інформаційну базу дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі «Теоретичні засади та особливості реалізації Європейських програм і проектів в освітній сфері» досліджено теоретичні аспекти проектної діяльності, яка здійснюється українськими школами, коледжами та вищими навчальними закладами.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що усі європейські країни мають деталізоване законодавство, яке стосується правового статусу, організації діяльності, фінансування, кар'єрного зростання в університетах і вищих навчальних закладах. Законодавство у сфері освіти в університетах в ЄС часто містить елементи, пов'язані з управлінням науковими дослідженнями і розробками, трансфером технологій, правом інтелектуальної власності, патентами тощо.

Визначено, що найчастіше європейські університети належать до державного сектору, в якому активно впроваджується та розвивається модель європейського трикутника знань, що заснована на фундаментальних і прикладних дослідженнях, які органічно пов'язані з інноваційним розвитком та навчанням. Ця модель є основою при створенні мережі дослідних університетів у Європі та Європейського інституту технологій. Деякі країни мають приватні університети, які виконують дослідження поряд із державними університетами. Прикладами такої стратегії є Болгарія, Кіпр, Естонія, Угорщина, Італія, Латвія, Литва та Португалія. Румунія також має приватні університети, але їх фактичні результати дослідження є дуже низькими у порівнянні з їх колегами з державного сектору.

Досліджено, що на сьогодні процес формування суспільних програм інноваційного розвитку тісно пов'язаний із становленням освітньої сфери у європейському просторі. Країни ЄС почали надавати значення освітній політиці, усвідомлюючи, що вона повинна забезпечувати культурну та соціальну інтеграцію у рамках досягнення мети політичного та економічного союзу. ЄС намагається здійснювати освітню політику за допомогою впровадження навчальних програм. Завдяки цим програмам розвивається співпраця між країнами-членами ЄС. Освітні програми діють також для забезпечення донорської підтримки одноосібної наукової та освітньої діяльності, а також корпоративних проектів у сфері освіти молоді.

Результати проведеного аналізу засвідчили, що основними чинниками формування регіонального замовлення на підготовку фахівців у Тернопільській області, є відповідність змісту підготовки кваліфікованих кадрів потребам вітчизняного та європейського ринку.

У другому розділі «Аналіз публічної діяльності Тернопільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №10» проведено аналіз освітнього процесу досліджуваного закладу. Результати досліджень засвідчили, що головною метою діяльності навчального закладу є забезпечення реалізації права громадян на здобуття повної загальної середньої освіти, а до основних завдань відносяться зокрема: забезпечення реалізації права громадян на повну загальну середню освіту; виховання громадянина України; формування і розвиток соціально

зрілої, творчої особистості з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості, особистості, підготовленої до професійного самовизначення.

Визначено, що на початок 2018/2019 навчального року в ЗОШ №10 налічувалося 13 учнів з особливими потребами. Це на 4 учні більше, ніж у попередньому навчальному році. Кількість інклюзивних класів на початок 2018/2019 навчального року склала 5. Кількість класів з наповнюваністю більше 27 учнів склала відповідно 11, 14 та 12 класів у динаміці трьох останніх навчальних років. На початок 2018/2019 навчального року в ЗОШ №10 запроваджено профільне навчання за філологічним напрямом (українська філологія). У школі працюють дві групи продовженого дня, у яких навчаються 60 учнів.

Досліджено, що в школі функціонують секції за науково-технічним, фізкультурно-спортивним, художньо-естетичним та іншими напрямами. Найбільш популярним серед учнів є фізкультурно-спортивний напрям.

Результати проведеного бюджетного аналізу дозволяють стверджувати, що загальна сума використаних коштів у динаміці 2017-2018 років зросла на 13,71%. Таке збільшення відбулося в значній мірі за рахунок зростання витрат на оплату та праці і нарахувань на заробітну плату (на 15,11%), продукти харчування (на 2,77%), оплату послуг (на 25,88%), оплату комунальних послуг та енергоносіїв (на 7,12%), дослідження та розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних та регіональних програм (на 42,51%), інших видатків (на 116,28%). Проте слід зазначити, що за деякими видами витрат можемо спостерігати зниження показника. До таких видів витрат відносимо видатки на використання товарів і послуг (на 61,38%), предмети, матеріали, обладнання та інвентар (на 38,78%), медикаменти та перев'язувальні матеріали (на 11,67%), соціальне забезпечення (на 35,71%).

Доцільно зазначити, що найбільшу питому вагу в загальній сумі використаних коштів мали витрати на оплату праці (більше 85% від загальної суми витрат у динаміці 2016-2019 років). Також досить високу питому вагу мають витрати на оплату теплопостачання (близько 8% від загального обсягу витрат) і витрати на використання товарів і послуг (близько 4% від загального обсягу витрат). На інші види витрат у першому кварталі 2019 року припадав порівняно невеликий відсоток питомої ваги: предмети, обладнання та інвентар – 0,77%, медикаменти та перев'язувальні матеріали – 0,23%, продукти харчування – 0,68%, дослідження та розробки – 0,02%.

Таким чином, можемо зробити висновок, що доцільним є проведення процесу оптимізування витрат навчального закладу з метою забезпечення більш ефективного їх використання.

У третьому розділі «Удосконалення процесів реалізації європейських програм і проектів у загальноосвітній школі I-III ступенів №10» було обґрунтовано передумови здійснення ефективної проектної діяльності освітнього закладу.

Зокрема перша проектна пропозиція спрямована на дослідження можливостей участі школи в Програмі «Демократична школа». Цю Програму реалізовує в Україні Європейський центр імені Вергеланда у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Радою Європи з метою підтримки реформ середньої освіти в Україні. Вона сприяє зміні української школи, щоб вона виховувала активних громадян, які поважають права людини: розвиваючи культуру демократії в школі; навчаючи вчителів та адміністрацію школи; залучаючи батьків до всього, що робить школа; поглиблюючи співпрацю між школою і громадою налагоджуючи контакти між школами України з різних областей.

З метою визначення місця, з якого ЗОШ №10 розпочне свою подорож у рамках Програми, а також для оцінки здійсненого поступу, було проведено оцінювання поточного рівня демократичного розвитку досліджуваного навчального закладу. Для цього було використано методологію «Інструмент демократичного розвитку школи», розроблену експертами Програми «Демократична школа». За цією методологією автором роботи було проведено опитування серед вчителів, батьків та учнів ЗОШ №10. Всього було опитано 30 осіб. У результаті аналізу були ідентифіковані наступні головні проблемні вузли в діяльності ЗОШ №10, пов'язані з процесами демократизації школи.

Друга проектна пропозиція спрямована на обґрунтування доцільності впровадження програми учнівської й учительської мобільності FLEX та TEA. Досліджено, що Програма обміну майбутніх лідерів (FLEX) – прекрасний шанс для учнів ЗОШ №10 провести рік в англomовному середовищі. Завдяки програмі Future Leaders Exchange (обмін майбутніми лідерами) українська молодь має можливість протягом року навчатися в американській школі та жити в американській сім'ї. Уряд Сполучених Штатів Америки також пропонує Програму педагогічної майстерності та досягнень вчителів шкіл Євразії та Південної Азії, якою можуть скористуватися вчителі ЗОШ №10. На цю програму приймаються анкети від українських вчителів для участі у конкурсі на шеститижневе стажування у Сполучених Штатах Америки.

Проведені розрахунки свідчать про те, що в результаті реалізації Програми педагогічної майстерності та досягнень вчителів шкіл Євразії та Південної Азії прогнозується зниження витрат на придбання підручників для учнів ЗОШ №10 у результаті отримання грантових коштів. Така економія є додатковим ефектом від впровадження прогресивної програми та передбачає для навчального закладу відкриття нових горизонтів його розвитку.

Результати проведених досліджень дозволяють стверджувати, що сьогодні для ЗОШ №10 відкриваються унікальні можливості зробити проект спільно з учнями з іншої країни. Адже школа може долучитися до eTwinning – програми, що реалізується ЄС в Україні. Вона дозволяє реалізовувати проекти спільно з європейськими школами. Зареєструвавшись і вперше потрапивши на платформу, команда учнів разом з учителем може доєднатися до одного з уже наявних

проектів. Також можна створити свій, але для цього потрібно мати партнера (тобто іншу школу), зацікавленого стати співзасновником проекту.

Таким чином, можемо зазначити, що сьогодні існує багато програм та проектів, які допоможуть ЗОШ №10 розвиватися в напрямку демократичної освіти, бути прогресивним навчальним закладом та виховувати справжніх патріотів нашої країни.

У четвертому розділі «Спеціальна частина» проведено аналіз основних тенденцій розвитку сфери освіти в Україні, досліджено законодавчу базу функціонування Загальноосвітньої школи №10.

У п'ятому розділі «Обґрунтування економічної ефективності» здійснено обґрунтування доцільності впровадження програми учнівської й учительської мобільності FLEX та TEA, проведено оцінювання ефективності участі освітнього закладу в проекті «Демократична школа», досліджено перспективи та можливості впровадження навчальної Програми e-Twinning на базі ЗОШ №10.

У шостому розділі «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» досліджено стан системи контролю за станом охорони праці у школі, проведено аналіз основних аспектів охорони праці навчального закладу, висвітлено окремі питання цивільної безпеки школи та її учнів.

У сьомому розділі «Екологія» досліджено основні аспекти якості довкілля як чинника освітньої діяльності, висвітлено роль екологічного виховання у збереженні навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

Отже, у представленій магістерській роботі досліджено теоретичні засади та практичні аспекти підвищення ефективності здійснення проектної діяльності освітнього закладу.

У роботі розроблено та обґрунтовано пропозицію щодо участі навчального закладу в проекті «Демократична школа». Досліджено, що для впровадження таких змін не потрібні додаткові фінансові витрати з боку ЗОШ №10. Тому навчальний заклад не отримає від Програми коштів на фінансування проектної діяльності. Натомість, Програма оплачує дорогу й проживання учасників заходів у межах Програми (конференція-відкриття, вступний та тематичний тренінги, підсумкова конференція), а також дорогу та, за необхідності, проживання тренерів Програми під час візитів до школи.

З метою визначення місця, з якого ЗОШ №10 розпочне свою подорож у рамках Програми, а також для оцінки здійсненого поступу, було проведено оцінювання поточного рівня демократичного розвитку досліджуваного навчального закладу. Для цього було використано методологію «Інструмент демократичного розвитку школи», розроблену експертами Програми

«Демократична школа». За цією методологією автором роботи було проведено опитування серед вчителів, батьків та учнів ЗОШ №10. Всього було опитано 30 осіб.

У цілому, шкільне середовище ЗОШ №10 було оцінено як позитивне і безпечне. Водночас, окремі учасники визнавали наявність викликів недостатньої інклюзії учнів з особливими потребами, браку рівності та поваги у відносинах між учнями та вчителями, недостатньо партнерських відносин між батьками та вчителями, існування невирішених конфліктних ситуацій всередині педагогічного колективу.

Розглядаючи процеси врядування та управління в ЗОШ №10, найслабшим місцем виявилися процедури, пов'язані з вирішенням конфліктів у навчальному закладі. На сьогодні в школі відсутні процедури мирного та партиципаторного вирішення конфліктів, протидії дискримінації та цькуванню (булінгу, мобінгу). Водночас, відсутність прописаних процедур вирішення конфліктних ситуацій та заходів (насамперед навчання) із попередження таких ситуацій найчастіше пояснювалося «відсутністю конфліктів та насильства в школі», «відсутності дискримінації, випадків булінгу», тощо. Проте в ході додаткових обговорень було виявлено, що дискримінаційне ставлення, булінг та мобінг не завжди розпізнаються та фіксуються.

Саме тому Програма «Громадянське суспільство» допоможе розпочати та здійснювати важливу роботу над поглибленням усвідомлення викликів та проблем, які ЗОШ №14 часто не може вирішити самотужки. Відтак, важливими є наступні напрямки інформування та навчання:

- права людини у школі, попередження і викорінення дискримінації у школі; використання посібників й інших матеріалів Ради Європи навчально-виховному процесі;
- включення підходів, методів та тематики освіти для демократичного громадянства і прав людини у навчально-виховний процес;
- активізація застосування вчителями проблемно орієнтованих методів навчання, що сприяють розвитку демократичних громадянських компетентностей;
- активізація участі учнів та батьків у прийнятті рішень загальношкільної ваги; розвиток активної громадянської позиції школярів;
- створення «живих» правил та процедур, які відображають реальні потреби та реагують на виклики сьогодення (як у школах, так і в питаннях співпраці з партнерами, громадою);
- планування співпраці та партнерства шкіл із громадськими активістами та організаціями.

У процесі дослідження визначено, що Програма обміну майбутніх лідерів (FLEX) – хороший шанс для учнів ЗОШ №10 провести рік в англomовному середовищі. Завдяки програмі Future Leaders Exchange (обмін майбутніми лідерами) українська молодь має можливість протягом року навчатися в американській школі та жити в американській сім'ї.

Досліджено, що Програма педагогічної майстерності та досягнень вчителів шкіл Євразії та Південної Азії (ТЕА) є програмою Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту

США і адмініструється Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), неприбутковою організацією з центральним офісом у Вашингтоні. Програма ТЕА надає унікальну можливість 136 вчителям середніх шкіл Євразії та Південної Азії поглибити компетентність у предметах, які вони викладають, покращити навички викладання, дізнатись більше про США.

Проведені розрахунки свідчать про те, що в результаті реалізації Програми педагогічної майстерності та досягнень вчителів шкіл Євразії та Південної Азії (ТЕА) прогнозується зниження витрат на придбання підручників для учнів ЗОШ №10 у результаті отримання грантових коштів. Така економія є додатковим ефектом від впровадження прогресивної програми та передбачає для навчального закладу відкриття нових горизонтів його розвитку.

АНОТАЦІЯ

Баб'як Д.А. Дослідження особливостей реалізації європейських програм і проектів в освітній сфері України, на прикладі Загальноосвітньої середньої школи №10» [Рукопис]: магістерська робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 / Баб'як Денис Андрійович; ТНТУ. — Тернопіль: [б. в.], 2019. – 152 с.

Магістерська робота: 152 с., 22 рис., 22 табл., 48 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процеси формування та розвитку проектної діяльності в публічних організаціях.

Метою роботи є обґрунтування проектних рішень щодо удосконалення освітньої діяльності навчального закладу шляхом підвищення ефективності його проектної діяльності.

Методи дослідження – економіко-статистичного, системного та порівняльного аналізу, метод експертного опитування, діалектичного пізнання, економічного синтезу.

Розроблено проектні рішення щодо обґрунтування доцільності впровадження програми учнівської й учительської мобільності FLEX та ТЕА, участі освітнього закладу в проекті «Демократична школа», дослідження перспектив та можливостей впровадження навчальної Програми e-Twinning на базі ЗОШ №10.

Результати дослідження впроваджено у діяльність Загальноосвітньої школи №10.

Ключові слова: проектна діяльність, демократична школа, навчальна програма, розвиток, формування особистості, європейські програми.

АНОТАЦІЯ

Babiak D.A. Investigation of peculiarities of the European programs and projects realization in education sphere of Ukraine (on the example of the Ternopil high school №10) [Manuscript]: comprehensive thesis for obtaining the qualification master's degree in 281 / Denis Babiak; TNTU. - Ternopil [b. in.], 2019. - 152 p.

Master thesis: 152 pages, 22 figures, 22 tables, 48 references.

The Object of investigation – the process of forming and development of the project activity in the public institutions.

The Objective – to interpret the project solutions for improvement of the education activity of the educational institution taking advantage of raising its project activity efficiency.

The methods of investigations – economic-statistical, systematic and comparative analysis, method of experts interrogatory, dialectic cognition and economic synthesis.

The project solutions as to the expediency of the pupils and teachers mobility programs FLEX and TEA being applied, as well as the participation of the education institution in the project “Democratic school”, investigation of prospects and possibilities of the Curriculum e-Twinning being introduced on the base of the school №10, have been developed.

The results have been applied in the public activity of the school №10.

Key words: project activity, democratic school, curriculum, development, creation of personality, European programs.